

Grattiuksen *Cynegetica*-teoksen kuvaukset eri kansojen koiraroduista

Aino Tuhkanen

Kandidaatintutkielma

Latinalainen filologia

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

05/2024

Kandidaatintutkielma

Latinalainen filologia

Aino Tuhkanen

Grattiuksen *Cynegetica*-teoksen kuvaukset eri kansojen koiraroduista

Sivumäärät: 27, 3

Tämä tutkielma käsittelee roomalaisrunoilija Grattiuksen *Cynegetica*-teoksessa esiintyviä kuvauksia eri kansojen mukaan nimetyistä koiraroduista. Teoksesta löytyviä kuvauksia verrataan antiikin kansoista kirjoitettuihin etnografisiin kuvauksiin, jotta saadaan selville, kuinka samankaltaisia kuvaukset ovat. Aineisto on kerätty teoksesta lähilukumetodilla, ja analysoidut kohdat on valittu kaikkien Grattiuksen mainitsemien koirarotujen joukosta. Tutkielman tarkoituksena on siis selvittää, oliko eri kansojen parissa kehittyneillä koiraroduilla samoja tunnistettavia piirteitä kuin samojen kansojen ihmisillä.

Aineiston analyysi osoittaa, että osa Grattiuksen mainitsemista koiraroduista ilmensi samantyyppisiä piirteitä kuin samalla nimellä tunnettu kansa, joka oli peräisin samalta alueelta. Ainoa selvästi ristiriitainen tutkimustulos koskee kiinalaisten koiria, joiden kuvaus teoksessa ei sovi roomalaisten käsitykseen kiinalaisista. Monista analysoiduista koirarotujen kuvauksista ei ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä, tai johtopäätökset ovat hyvin tulkinnanvaraisia. Tämä johtuu joko Grattiuksen antaman kuvauksen lyhydestä tai siitä, että kansasta itsestään ei löydy riittävän kattavaa etnografista kuvausta vertailun tekemiseen.

Tutkimustulokset herättävät kysymyksiä siitä, kuinka muut antiikin auktorit kuvailivat eri kansojen koiria, ja onko heidänkin kuvauksistaan löydettävissä yhteyksiä kansoihin itseensä. Lisäksi olisi mielekästä tutkia sitä, onko Grattiuksen kuvausten taustalla samankaltaista ajattelua kuin nykypäivän väitteessä, jonka mukaan lemmikit muistuttavat omistajiaan.

Avainsanat: Grattius, koira, etnografia

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymys, aineisto ja metodit	4
1.2	<i>Grattius ja Cynegetica</i>	5
1.3	Koirat antiikissa	6
1.4	Etnografia terminä ja tutkimusalana	7
1.5	Tutkimuskirjallisuus	8
2	Analyysi	10
2.1	Meedialaisten ja kelttiläisten koirat	10
2.2	Gelonien ja persialaisten koirat	11
2.3	Kiinalaisten koirat	12
2.4	Umbrien koirat	13
2.5	Britannien ja molossien koirat	13
2.6	Akarnanialaisten koirat	15
2.7	Aitolialaisten koirat	16
2.8	Sugambrien koirat	17
2.9	Muut koirat	19
3	Johtopäätökset	21
	Lähdeluettelo	24
	Liitteet	27
	Liite 1. <i>Gratti Cynegeticon</i> edidit F. Vollmer, Teubner, Turnhout 1911.	27

1 Johdanto

”Koirien kotimaita on tuhat, ja kullakin koiralla on alkuperästään johtuva luonne.”

Gratt. *Cyn.* 154–155.

Onko yllä lainatussa Grattiuksen säkeessä mainittu alkuperästä johdettavissa oleva luonne samanlainen kuin samalta alueelta peräisin olevan kansan luonne? Antiikissa fysiognominen ajattelu, jonka mukaan ihmisen ulkonäkö määrittää tämän luonteen, oli melko tavallista. Usean sekä kreikkalaisen että roomalaisen auktorin teoksissa on havaittavissa taipumusta fysiognomiseen ajatteluun. Ihmisen ulkonäön puolestaan ajateltiin kehittyvän vastaamaan tämän elinalueen ilmaston ja muiden olosuhteiden vaatimuksia. Siispä osana fysiognomista ajattelu- maailmaa eri maantieteellisillä alueilla asuviin kansoihin liitettiin heidän ulkonäkönsä varjolla vahvojakin stereotyyppioita, ja heidän ominaisuuksistaan tehtiin erilaisia olettamuksia.¹ Joissakin antiikin didaktisissa teksteissä eläimillä kuvataan olleen samanlaisia henkisiä ominaisuuksia kuin ihmisillä.² Tämän voidaan ajatella koskeneen etenkin ihmisten kanssa tiiviisti yhdessä eläneitä eläimiä kuten koiria, jotka palvelivat ihmisiä monissa tehtävissä. Lisäksi Grattiuksen yllä siteeratut säkeet antavat lukijan ymmärtää, että myös koirien henkiset ominaisuudet ovat yhteydessä niiden elinympäristöön ja sen tarjoamiin olosuhteisiin. Siksi onkin mielekästä tutkia, millaisiksi Grattius kuvaa eri alueilla kehittyneiden koirien ominaisuudet, ja vastaavatko ne antiikissa vallinneita käsityksiä samoilla alueilla eläneiden kansojen ominaisuuksista.

1.1 Tutkimuskysymys, aineisto ja metodit

Kandidaatintutkielmani tarkastelee Grattiuksen *Cynegetica*-teoksessa esiintyviä kuvauksia eri maantieteellisiltä alueilta kotoisin olevista koiraroduista ja niiden vertautumista antiikissa tunnettujen kansojen etnografisiin kuvauksiin. Tutkielman on siis tarkoitus selvittää, vastaavatko antiikin koirien luonteiden kuvaukset ihmiskansojen luonteiden kuvauksia, mikäli nämä olivat peräisin samalta alueelta. *Cynegetican* säkeet 154–229 käsittelevät erilaisia koiria ja niiden ominaisuuksia. Tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellinen aineisto on kerätty teoksesta lähilukumetodilla, ja analyysin metodina on sen lisäksi kerätyn aineiston laadullinen tutkimus.

¹ Rohrbacher 2010, 92–93.

² Harden 2013, 28.

Valitut tekstikohdat on suomennettu, jotta niitä voidaan verrata etnografiseen tutkimuskirjallisuuteen. *Cynegetican* viimeisimmän standardiedition on tehnyt Formicola (1988), mutta tässä tutkielmassa on käytetty Vollmerin (1911) Teubner-editiota. Kaikki tutkielman Grattius-suomennokset ovat kirjoittajan omia.

1.2 Grattius ja *Cynegetica*

Grattius, joka tunnetaan myös nimillä Grattius Faliscus ja Grattius, eli Augustuksen ajan Roomassa ja kirjoitti siellä latinankielistä runoutta. Hänestä ei tiedetä paljoa, mutta hänestä joskus käytetty lisänimi Faliscus antaa viitteitä siitä, että hän olisi faliskilaista alkuperää, mahdollisesti Faleriin kaupungista³. Hänen ainoa säilynyt teoksensa *Cynegetica* on vuosien 1–8 jaa. välillä kirjoitettu latinankielinen didaktinen runoteos, josta on säilynyt 541 heksametrisäettä. Runossa kuvataan metsästystä ja siihen tarvittavia välineitä, kuten metsästyskeihäitä ja -verkkoja sekä hevosia ja koiria, metsästäjälle hyödyllisiä eläimiä. Runosta on säilynyt vain sen alkuosa, joka käsittelee enimmäkseen metsästyskoiria, niiden haluttuja ominaisuuksia, niiden kasvattamista ja niistä huolehtimista. Runossa on osio, jossa Grattius käsittelee laajan valikoidun erilaisia metsästyskoiria ja kertoo jotain niiden kunkin luontaisista ominaisuuksista.⁴

On epävarmaa, mistä kaikista teoksista Grattius on ottanut vaikutteita kirjoittaessaan *Cynegetica*-teoksensa. Kreikkalaiselta auktorilta Ksenofonilta (n. 430–355 eaa.) on säilynyt vastaavanlainen ja samanniminen metsästysruno, jonka vaikutus myöhempään metsästyskirjallisuuteen on merkittävä. Voidaan siis pitää lähes varmana, että Ksenofonin teos on vaikuttanut myös Grattiuksen runoteokseen. On kuitenkin mahdollista, että Grattius on muodostanut koontinsa koiraroduista jonkin aleksandrialaisen luettelon pohjalta, jolloin aiemman metsästyskirjallisuuden vaikutus Grattiuksen teokseen olisi huomattavasti vähäisempää.⁵ Latinankielisistä teoksista ainakin Vergiliuksen (70–19 eaa.) *Georgica* ja *Aeneis* sekä Ovidiuksen (43 eaa. – n. 18 jaa.) teokset ovat vaikuttaneet Grattiuksen teokseen. Grattiuksen *Cynegetica* puolestaan on mahdollisesti vaikuttanut myöhempään samannimiseen Nemesianuksen (*fl.* 283 jaa.) kirjoittamaan teokseen.

³ Schiesaro 2005.

⁴ Schindler 2006.

⁵ Schiesaro 2005.

1.3 Koirat antiikissa

Koirien ja ihmisten yhteiselo on antiikin osalta tutkittu jonkin verran. Fögenin ja Thomasin kirja *Interactions Between Animals and Humans in Graeco-Roman Antiquity* (2006) käsittelee muun muassa lemmikkien ja seuraeläinten pitämistä sekä eläinten kulttuurista merkitystä antiikissa. Antiikista säilyneet materiaaliset jäännökset, kuten ruukkumaalaukset ja hautalöydöt, osoittavat, että koirat olivat monessa suhteessa tärkeitä antiikin kreikkalaisille ja roomalaisille. Jo kreikkalaiset pitivät koiria, paitsi niiden antaman hyödyn vuoksi, myös seurakoirina ja lemmikkeinä.⁶ Antiikissa ei ollut sanaa, joka olisi tarkoittanut vain lemmikkiä, mutta usein lemmikkieläimiin viitattiin esimerkiksi sanalla *delicia* (ihastus). Antiikin aikaisista haudoista on löydetty metsästys-, vahti- ja paimenkoiria sekä sylikoiria. Ilmeisesti jopa kulkukoiria haudattiin yhdessä ihmisten kanssa.⁷ Koiria siis todellakin pidettiin monista syistä ja ne elivät läheisessä vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Tästä toimii todisteena myös se, kuinka usein koiria esiintyy antiikista säilyneissä kirjoituksissa ja muussa taiteessa. Roomalaisrunoilija Martialikselta (n. 40–104 jaa.) on säilynyt hellyttävä kuvaus hänen ystävänsä Publiuksen syli-koirasta nimeltä Issa⁸.

Koska koirilla oli antiikissa paljon erilaisia käyttötarkoituksia, niiden jalostaminen kehittyi tuolloin huomattavasti, vaikka etenkin metsästyskoiria olikin osattu jalostaa jollain tasolla jo esihistoriallisella ajalla. Arkeologien löytämät koirien luut sopivat välillä erittäinkin tarkasti niihin kuvauksiin, joita antiikin auktorit ovat esittäneet eri tehtäviin jalostetuista koirista, mikä osoittaa roomalaisten todellakin jalostaneen koiriaan tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Kaikkein johdonmukaisin jalostus kohdistui metsästys- ja paimenkoiriin, joiden avulla monet roomalaiset hankkivat elantonsa ja joilta siksi vaadittiin tiettyjä ominaisuuksia.⁹

Antiikissa ei puhuttu ”koiraroduista” samalla tavalla kuin nykyään. Koiria jaoteltiin niiden pääasiallisten tehtävien sekä ulkonäön perusteella. Joitain rotuja kuitenkin tunnistettiin, ja niihin viitattiin pääasiassa niiden maantieteellisestä alkuperästä johdetulla nimellä samalla tavalla kuin ihmisten alkuperästä puhuttaessa. Tässä tutkielmassa termillä koirarotu tarkoite-

⁶ Calder 2017, 63.

⁷ Thomas 2017, 346–347.

⁸ Mart. *Epigr.* 1, 109.

⁹ Akhand 2020, 24.

taankin näitä antiikissa nimettyjä koirarotuja eikä modernin rotujaottelun mukaisia koirarotuja, joilla on tarkat rotumääritelmät. Eräitä antiikissa tunnettuja koirarotuja olivat ainakin molossikoira, josta monen nykyrodun katsotaan polveutuvan, sekä kelttienvinttikoirra, joka tunnettiin paikallisesti myös sen nopeuteen viittaavalla nimellä *vertragus*¹⁰. Lisäksi nykyisin maltankoirana tunnettu *melita* oli suosittu sylikoirarotu jo antiikin Kreikassa, ja Martialiksen mainitseman sylikoiran Issan¹¹ on myös tulkittu mahdollisesti olleen *melita*. Monet antiikin auktorit ovat teoksissaan luetteloineet koirarotuja ja niiden ominaisuuksia. Pääasiassa tällaiset koirarotuja listaavat teokset keskittyvät kuitenkin nimenomaan metsästyskoiiriin, sillä niiden ominaisuuksilla oli elannon hankkimisen kannalta eniten merkitystä antiikin ihmisille.

1.4 Etnografia terminä ja tutkimusalana

Etnografia on moderni tutkimusala, joka tutkii vieraita kansoja tapoineen ja kulttuureineen. Omana alanaan sitä alettiin harjoittaa 1800-luvulla, mutta antiikintutkimuksen kontekstissa etnografialla terminä on toinen merkitys. Antiikintutkimuksen yhteydessä sillä tarkoitetaan jonkin tietyn alueen ja kansan antiikissa kirjoitettua historiaa, joka usein sisältää kuvauksia kyseisen kansan ulkoisista ja luontaisista ominaisuuksista. Antiikissa ei tunnettu etnografian käsitettä, eivätkä antiikin auktorit tietoisesti kirjoittaneet etnografioita. Kuitenkin jo homeerisessa epiikassa esiintyy kuvauksia vieraista kansoista, joita antiikintutkijat ovat myöhemmin tutkineet osana etnografista traditiota. Homeroksen (n. 700-luku eaa.) jälkeen monet kreikkalaiset historioitsijat, kuten Herodotos (n. 484–425 eaa.), kuvasivat teoksissaan vieraiden kansojen ihmisiä ja tapoja.¹² Tällaiset etnografiset kuvaukset muodostuivat merkittäväksi osaksi antiikin historiankirjoitusta, mutta myös muiden kirjallisuudenlajien edustajat sisällyttivät niitä teoksiinsa.¹³ Tässä tutkielmassa termi etnografia viittaa siis antiikista säilyneeseen kuvaukseen jostakin tietystä kansasta.

Antiikissa vallitsi niin kutsuttu etnosentrinen ajattelu. Tämä tarkoittaa sitä, että kukin kansa piti itseään jollain tavalla muita parempana, ja mitä kauemmas maantieteellisesti ja kulttuurillisesti kansasta itsestään mentiin, sitä vähäksyvämmiin muihin kansoihin suhtauduttiin.¹⁴

¹⁰ Verbistä *verto*, jolla on muun muassa merkitykset 'kääntyä' ja 'temmeltää'.

¹¹ Ks. s. 6.

¹² Woolf 2011, 13–14.

¹³ Woolf 2011, 15.

¹⁴ Lampinen 2010, 144.

Kreikkalaiset ja roomalaiset kutsuivat vieraita kansoja alentavasti barbaarikansoiksi viitaten niiden käyttämiin kieliin, joita eivät itse ymmärtäneet. Termiä barbaari käytetään nykyään antiikintutkimuksen yhteydessä tarkoittamassa ihmistä, joka ei ollut kreikkalainen tai roomalainen. Termiä käytetään jonkin verran etnografisessa tutkimuskirjallisuudessa ja samoin käytän sitä omassa tutkielmassani.

Roomalaisten vuorovaikutus muiden kansojen kanssa perustui paljolti sotimiseen ja uusien alueiden valloittamiseen, mutta myös kaupankäynti oli merkittävä tekijä roomalaisten ja barbaarien välisessä vuorovaikutuksessa¹⁵. Monet antiikista säilyneet kansojen etnografiset kuvaukset ovat alun perin olleet osa historiankirjoitusperinnettä tai sotaraportteja. Ne ovat yhden ihmisen subjektiivisia kuvauksia kansoista, joiden epäluotettavuus on otettava huomioon, kun niitä käytetään johtopäätösten tekemiseen. Antiikin etnografiat muistuttavat kuitenkin pääosin toisiaan, ja niissä esiintyy samanlaisia stereotyyppioita ja rakenteita, topoksia. Etnografioiden kirjoittajat jakoivat saman mielikuvaston vieraista kansoista, minkä seurauksena kansoista muodostui antiikin ihmisille kestävä mielikuva, ja niihin liitettiin selkeitä stereotyyppioita.¹⁶ Antiikin etnografioita voidaan siis tutkia osana historiallista narratiivia, vaikka lähtökohtaisesti ne ovatkin yksilöiden muodostamia subjektiivisia mielikuvia.

Antiikissa kuvauksia vieraista kansoista myös liioiteltiin helposti siksi, että etnografisten kuvauksen avulla pyrittiin vaikuttamaan kansalaisten mielipiteisiin heille tuntemattomista kansoista. Yleisesti tiedetään, että Caesar (100–44 eaa.) käytti *Gallian sota* -teoksensa etnografisia kuvauksia tietoisesti oman propagandansa välineenä välittääkseen roomalaisille tietynlaisen kuvan valloittamiensa alueiden kansoista. Näin Caesar pystyi oikeuttamaan omat usein kyseenalaisetkin sotakampanjansa, joista roomalaiset pääasiassa kuulivat vain hänen omien raporttiansa kautta.

1.5 Tutkimuskirjallisuus

Tutkielman kannalta on tärkeää ymmärtää, minkälaisia käsityksiä antiikin roomalaisilla oli muista kansoista. Dench (2005) käsittelee antiikin etnografioita kirjassaan *Romulus' Asylum: Roman Identities from the Age of Alexander to the Age of Hadrian*. Dench esittelee kirjassa

¹⁵ Woolf 2011, 17.

¹⁶ Lampinen 2010, 147–148.

Caesarin *Gallian sota* -teoksen etnografisia kuvauksia galleista ja germaaneista. Lisäksi Denchin kirjassa käsitellään Ovidiuksen runoudessa esiintyviä kuvauksia skyyteistä. Woolfin (2011) teos *Tales of the Barbarians: Ethnography and Empire in the Roman West* käsittelee roomalaisten näkemyksiä valtakuntansa länsiosien kansoista. Kirja keskittyy Britannian, Espanjan, Saksan ja Pohjois-Afrikan alueilla eläneisiin barbaarikansoihin ja niiden etnografisiin kuvauksiin. Bueno (2016) puolestaan kirjoittaa tutkimuksessaan *Roman Views of the Chinese in Antiquity* roomalaisten ja kiinalaisten pääosin kaupankäyntiin perustuneesta suhteesta. Hän käsittelee tutkimuksessaan sitä, minkälainen käsitys roomalaisilla oli kaukaisista kiinalaisista, ja mistä tämä käsitys heille muodostui. Rawlinsonin *The Seven Great Monarchies of the Ancient East* (1885) käsittelee laajalti muun muassa Persian ja Meedian valtakuntia. Tutkielmassa on hyödynnetty etenkin teoksen kuvauksia meedialaisista.

Eräs merkittävimmistä antiikin etnografioiden kirjoittajista oli historioitsija Herodotos, joka kuvaili *Historia*-teoksessaan lukuisia kansoja ja niiden tapoja. Tässä tutkielmassa on muun tutkimuskirjallisuuden ohella hyödynnetty Herodotoksen tekstien kommentaareja Baronin (2011) teoksesta *The Herodotus Encyclopedia*. Myös muita antiikin auktoreita on käytetty lähteinä tutkimuskirjallisuuden ohella, sillä varsinaisesta tutkimuskirjallisuudesta ei löydy riittävän kattavia etnografisia kuvauksia kaikkien tutkielmassa esiintyvien kansojen analysoimiseksi. Herodotoksen lisäksi tutkielmassa viitataan Thukydideen (n. 460–400 eaa.), Ksenofonin, Polybioksen (n. 200–118 eaa.), Caesarin ja Horatiuksen (65–8 eaa.) teoksiin.

2 Analyysi

Analyysissä tarkasteltavat Grattiuksen runosäkeet on jaoteltu analyysiä varten siten, että runon säkeet säilyvät kokonaisina, minkä vuoksi joidenkin alaotsikoiden alla käsitellään useampaa kuin yhtä koirarotua. Saman alaotsikon alla käsitellyt koirarodut eivät siis välttämättä ole mitenkään läheisiä keskenään, koska analyysiä varten tehty jaottelu seuraa alkuperäisen runon rakennetta koirarotujen maantieteellisen yhteyden sijaan.

2.1 Meedialaisten ja kelttiläisten koirat

Grattius aloittaa koirarotujen käsittelyn kuvailemalla meedialaisten¹⁷ ja kelttien¹⁸ koiria (Gratt. *Cyn.* 155–156):

... magna indocilis dat proelia Medus
magna que diversos extollit gloria Celtas.

Oppimaan kykenemätön meedialainen taistelee ankarasti,
ja suuri kunnia ylentää kaukaisia kelttiläisiä.

Antiikissa meedialaisia pidettiin urheina, säälimättöminä ja jopa verenhimoisina taistelijoina. Vaikka meedialaisia pidettiin myös yleisesti energisinä ja tarmokkaina, heidät tunnettiin kuitenkin myös varsin vähälahjaisina ja sivistymättömän ylellisinä, eikä heitä keuhuttu kekseliäisyydestäänkään.¹⁹ Grattiuksen kuvaus meedialaisista koirista välittää samanlaisen viestin, sillä sen mukaan koirat kyllä taistelevat ankarasti, mutta eivät vaikuta erityisen koulutettavilta.

Kelttiläisheimoja tunnettiin antiikissa lukuisia, eikä Grattiuksen runossa mainita tarkemmin, mistä nimenomaisesta heimosta on kysymys. Kelttien pääheimo oli kuitenkin gallien heimo, jota antiikin auktorit kuvailevat kirjoituksissaan äärimmäisen sotaisana kansana.²⁰ Grattius todennäköisesti viittaa juuri tähän sotaisaan luonteeseen kirjoittaessaan, että kelttiläisiä koiria

¹⁷ Meedia oli kuningaskunta nykyisen Iranin alueella.

¹⁸ Kelttikieliä puhuvat kansat erosivat toisistaan paljonkin, koska ne asuttivat useita alueita Euroopassa.

¹⁹ Rawlinson 1885, 39.

²⁰ Woolf 2011, 22.

ylentää suuri kunnia. Ilmeisesti kelttiläiset koiratkin olivat taisteluvalmiita ja siksi mainioita metsästyskoiria.

2.2 Gelonien ja persialaisten koirat

Seuraavissa säkeissä Grattius kuvailee skyyttikansa gelonien²¹ sekä persialaisten koiria (Gratt. *Cyn.* 157–158):

arma negant contra martem que odere Geloni,
sed natura sagax: Perses in utroque paratus.

Gelonien koirat sitä vastoin välttivät sotimista ja vihaavat taistelemista, mutta ovat luonnostaan tarkkaavaisia. Persialainen on kummassakin harjaantunut.

Skyytit esiintyvät roomalaisessa kirjallisuudessa jonkinlaisena pohjoisten barbaarien esikuvana. Heidän kerrotaan olleen pohjoisen elinympäristönsä sekä jatkuvan ratsain liikkumisen vaikutuksesta taipuvaisia muun muassa hedelmättömyyteen ja naismaisuuuteen.²² Tämä viittaisi siihen, että he luultavasti myös välttelivät sotimista, jos se vain oli mahdollista. Myös useat kreikkalaisauktorit kuvailevat skyyttejä naismaisina ja heikkoina, mutta historioitsija Herodotos kuitenkin kirjoittaa heidän olleen jopa äärimmäisen sotaisia ja älykkäitä sodankävijöitä.²³ Grattiuksen kuvaus gelonien koirista sopii kuvauksiin skyyteistä siinä mielessä, että gelonit olivat muiden skyyttien tapaan paimentolaiskansa, joka vältti tarpeetonta sotimista vaihtelemalla asuinpaikkaansa. Lisäksi runossa mainitaan gelonien olleen luonnostaan tarkkaavaisia, mikä sopii Herodotoksen kuvaukseen skyyteistä älykkäinä sodankävijöinä. Tästä on pääteltävissä, että tarkkaavaisuus on geloneja ja heidän koiriaan yhdistävä piirre, mutta epäselväksi jää, mikä gelonien suhde sotimiseen ja sen mahdolliseen välttelyyn oli.

²¹ Gelonit olivat Mustanmeren pohjoispuolella asuva skyyttikansa, joka ei kuitenkaan kuulunut Skyytian kuningaskuntaan.

²² Dench 2005, 50.

²³ Hdt. 4, 46; ks. Kim 2021, 1304–1305.

Grattiuksen mukaan persialaisten koirat olivat harjaantuneita sekä taistelemisessa että aistiensa tarkkaavaisuudessa. Herodotos kuvailee persialaisia tavalla, joka heijastaa antiikin fysiognomista ihmiskäsitystä; hänen mukaansa Persian vaativat olosuhteet kasvattavat persialaisista kovia ja kokeneita taistelijoita. Lisäksi hän kertoo persialaisten kulttuurin olevan hyvin sotilaskeskeinen ja että persialaiset pitivät yhtenä tärkeimmistä arvoistaan urhoollisuutta.²⁴ Grattiuksen kuvaus persialaisista koirista sekä taisteluvälmiinä että tarkka-aistisina siis vastaa Herodotoksen käsitystä persialaisista.

2.3 Kiinalaisten koirat

Grattius kuvailee seuraavaksi yhdessä säkeessä kiinalaisten koiria (Gratt. *Cyn.* 159):

sunt qui Seras alant, genus intractabilis irae;

On niitäkin, jotka kasvattavat raivoltaan lähes pitelemättömiä kiinalaisia koiria.

Roomalaiset ja kiinalaiset olivat tekemisissä kaupankäynnin kautta, etenkin silkin. Kiinalaiset tunnettiin Roomassa silkkiin viittaavalla nimityksellä *Seres* tai *Seras*. Monet antiikin auktorit, kuten Horatius ja Sallustius mainitsivat kiinalaiset kirjoituksissaan. Roomalaiset tiesivät kiinalaisten olevan hyvin organisoitu ja voimakas kansa, jonka mahdollinen uhka tunnistettiin myös kirjallisuudessa.²⁵ Koska kiinalaiset olivat roomalaisille kaukainen ja siksi melko tuntematon kansa, heitä pidettiin Roomassa jokseenkin mystisinä ja heidän tiedettiin olevan hyvin edistyneitä sodankävijöitä. Roomalaiset kuitenkin tunnistivat kiinalaisten rauhanomaisuuden ja seesteisyyden, eikä heitä koskaan pidetty Rooman vihollisina.²⁶ Grattiuksen runossa kiinalaisten koirat kuvataan raivoltaan lähes pitelemättöminä, mikä vaikuttaa olevan vahvastikin ristiriidassa sen kanssa, miten roomalaiset näkivät kaukaiset kiinalaiset.

²⁴ Hdt. 1, 71; ks. Bichler 2021, 1095.

²⁵ Hor. *Carm.* 1, 12, 53–57.

²⁶ Bueno 2016, 18.

2.4 Umbrien koirat

Umbrilaista²⁷ koiraa Grattius kuvaa seuraavasti (Gratt. *Cyn.* 171–173):

at fugit adversos idem quos repperit hostis
 Vmber: quanta fides, utinam, et sollertia naris,
 tanta foret virtus et tantum vellet in armis!

Sama umbrilainen koira, joka on löytänyt viholliset, pakenee niiltä niiden kääntyessä sitä vastaan. Jos vain sillä olisi sen uskollisuutta ja nenän käyttöä vastaava mielen lujuus ja taistelutahto!

Grattiuksen mukaan umbrilainen koira pakenee löytämänsä vihollista tämän hyökätessä. Se on hyvä löytämään saaliita, mutta se ei ole tarpeeksi rohkea taistelemaan. Antiikin auktorit käsitelivät umbreja yhtenäisenä kansana, mutta myöhemmät tutkijat ovat olleet sitä mieltä, että umbrit muodostivat monia pienempiä yhteisöjä, jotka erosivat toisistaan niin kulttuureiltaan kuin kieliltäänkin.²⁸ Tämän vuoksi umbreista on vaikeaa löytää etnografisia kuvauksia antiikista, eikä tästä voida tehdä johtopäätöksiä.

2.5 Britannien ja molossien koirat

Grattius kuvailee runossaan seuraavaksi britannien koiria ja mainitsee sen jälkeen lyhyesti molossien²⁹ koirat (Gratt. *Cyn.* 174–181):

quid, freta si Morinum dubio refluentia pont<o>
 veneris atque ipsos libeat penetrare Britanno<s>?
 o quanta est merces et quantum impendia supra,
 si non ad speciem mentituros que decores
 (pronis haec una est catulis iactura Britannis),

²⁷ Umbrit olivat itaalinen kansa, jonka roomalaiset uskoivat olevan gallien sukua.

²⁸ Isayev 2006, 280.

²⁹ Molossia oli alue Epeiroksessa.

at magnum cum venit opus promenda que virtus
 et vocat extremo praeceps discrimine mavors:
 non tunc egregios tantum admirere Mol<os>s<os>.

Mitä, jos tulet morinien kanaville, joita epävakaa meri
 huuhtoo tulvillaan, ja haluatkin käydä britanniin maille?
 Oi, miten suuri palkkiosi ja kuinka suuret voittonsi myöhemmin!
 Jos et ole kallellasi ulkonäköön ja petollisiin suloihin
 (tämä on britannialaisten pentujen ainoa heikkous),
 ainakin kun tulee todellinen tehtävä ja on osoitettava rohkeutta,
 ja vaarallinen Mars kutsuu äärimmäisessä ahdingossa;
 silloin tuskin ihailisit kuuluisia molossilaisia.

Grattius kuvailee britanniin koiria hyvin ylistävästi. Hänen mukaansa niiden ainoa heikkous on niiden ulkonäkö, mutta muuten ne ovat oivallisia metsästyskoiria. Grattius ylistää niiden rohkeaa ja taisteluvalmista luonnetta. Antiikin auktoreista Horatius mainitsee britanniin oodeissaan kertoen näiden olevan hyökkääviä vieraita kohtaan.³⁰ Myös Caesar kirjoittaa britanneista teoksessaan *Gallian sota*, mutta hänen kuvauksensa keskittyy enemmänkin britanniin tapoihin ja käytäntöihin kuin heidän luonteenpiirteisiinsä. Britanneja pidettiin kuitenkin yleisesti villeinä barbaareina, joiden voittaminen toi kenelle tahansa paljon kunniaa, ja Caesar kirjoitti heidän maalaavan itsensä siniseksi pelottaakseen vihollisiaan taisteluissa³¹. Grattius tuskin viittaa tähän britanniin tapaan maalata itsensä taisteluja varten, kun hän kertoo ulkonäön olevan britanniin koirien ainoa heikkous. Sekä britanniin että heidän koiriensa kuvauksista käy kuitenkin ilmi, että molemmat olivat rohkeita ja valmiita taistelemaan.

Molossien koirien ominaisuuksista Grattius ei kirjoita käytännössä mitään. Hän mainitsee molossien koirista vain sen, että etenkin yllättävässä tilanteessa britanniin koira on niitä parempi valinta metsästykseseen. Hän kuitenkin mitä ilmeisimmin tunnistaa molossien koirien suosion,

³⁰ Hor. *Carm.* 3, 4, 33.

³¹ Caes. *Gall.* 5, 14.

vaikka onkin itse eri mieltä. Koska Grattius ei kirjoita molossien koirien luonteesta, ei aihetta ole tarpeen analysoida enempää.

2.6 Akarnanialaisten koirat

Grattius mainitsee runossaan usean Epeiroksen kansan koirat. Yksi säe koskee molossien koiria³², ja sen jälkeen Grattius listaa Epeiroksen paikoista Athamanian³³, Azoruksen³⁴, Ferain³⁵ ja Akarnanian³⁶, joiden kaikkien koiria hän vertaa ensin mainitsemiinsa molossien koiriin. Epeiroslaisten kansojen koirista Grattius kuvailee ominaisuuksiltaan ainoastaan akarnanialaisia koiria, joskin niitäkin vain lyhyesti (Gratt. *Cyn.* 182–185):

comparat his versuta suas Athamania ---
 Azorus que Pherae que et clandestinus Acar<nan>:
 sicut Acarnanes subierunt proelia furto,
 sic canis illa suos taciturna supervenit hostis.

Näihin viekas Athamania³⁷ vertaa omia rotujaan,
 ja Azoros ja Ferai ja kätketty Akarnania:
 kuten akarnanialaiset lähestyvät varkain taisteluita,
 siten tuo koirakin yllättää vihollisensa äänettä.

Grattius tekee runossaan huomion akarnanialaisen ihmisen ja koiran piirteiden samankaltaisuuksista. Hän kirjoittaa akarnanialaisen koiran yllättävän vihollisensa hiljaa, aivan kuten akarnanialaiset itsekin taisteluissa tekevät. Grattius siis kirjoittaa runossaan suoraan, että akarnanialaisten koirat jakavat samoja käyttäytymismalleja akarnanialaisten itsensä kanssa. Antii-

³² Ks. s. 13.

³³ Alue Epeiroksessa.

³⁴ Kaupunki Thessaliassa.

³⁵ Kaupunki Thessaliassa.

³⁶ Maakunta Aitolian länsipuolella.

³⁷ Alue Epeiroksessa.

kissa akarnialaisia pidettiin kreikkalaisina, ja Thukydides kirjoitti heillä olevan tapana kantaa jatkuvasti aseita³⁸. Thukydides ja Ksenofon myös kirjoittivat akarnialaisten kantavan kevyitä taisteluvästeitä.³⁹ Grattiuksen kuvaus taistelua hiljaa lähestyvistä akarnialaisista ja näiden koirista sopii tähän narratiiviin hyvin, sillä raskasvarusteiset sotilaat eivät pysty yllättämään vihollistaan.

2.7 Aitolialaisten koirat

Viimeisenä Epeiroksen alueen koirista Grattius kuvailee aitoliialaista koiraa. Tästä rodusta hän antaa melko kattavankin kuvauksen (Gratt. *Cyn.* 186–192):

at clangore citat quos nondum conspicit apros
 Aetola quaecunque canis de stirpe: malignum
 officium, sive illa metus convicia rupit
 seu frustra nimius properat favor. et tamen ill
 ne vanum totas genus aspernere per artis:
 mirum quam celeres et quantum nare merentur,
 tum non est victi quoi concessere labori.

Mutta aitoliialainen koira mistä tahansa suvusta
 haastaa haukullaan villisiat, joita ei vielä näe – kehno toimi,
 olipa sitten kyse siitä, että pelko saa nuo haukut puhkeamaan esiin,
 tai siitä, että liiallinen innokkuus saa koiran hätiköimään.
 Älä kuitenkaan väheksy tuota rotua turhana kaikissa taidoissa;
 ihmeellistä, kuinka nopeita ne ovat ja kuinka niitä kiitetään vainustaan,
 eivätkä ne luovuta minkään urakan edessä.

³⁸ Thuc. 1, 5, 3.

³⁹ Thuc. 7, 31, 5 ja Xen. *An.* 4, 8, 18.

Aitolialainen koira esiintyy Grattiuksen runossa akarnanialaisen koiran vastakohtana. Grattiuksen mukaan aitolialainen koira haukkuu saalistaan jo ennen kuin edes näkee tätä. Kovaäänisyydestään ja innokkuudestaan huolimatta aitolialainen koira on kuitenkin Grattiuksen mukaan hyödyllinen nopeutensa ja tarkan vainunsa ansiosta. Grattius kuvaa koiria myös uuterrina työntekijöinä. Kreikkalainen historioitsija Polybios kirjoitti aitolialaisten tarttuvan mahdollisuuden tullen herkästi aseisiin jopa sellaisia kansoja vastaan, jotka olivat pitäneet aitolialaisia ystävinään, jos nämä harhautuivat sotimaan jotain muuta kansaa vastaan. He eivät Polybioksen mukaan täysin erottaneet ystävyyttä ja vihamielisyyttä toisistaan.⁴⁰ Grattiuksen runon voitaisiin tulkita viittaavan tähän aitolialaisten ominaisuuteen, sillä runossa koira alkaa haukkua saalistaan jo ennen kuin näkee sen. Koira kuitenkin todennäköisesti tunnistaa saaliinsa jo hajun perusteella, eikä siis haukkuisi sellaista eläintä, jota ei tunnistaisi saaliiksi. Toisaalta aitolialaisten taipumukseen sotia myös ystävällisten kansojen kanssa voi viitata Grattiuksen runossa mainittu kaikenlaisten haasteiden vastaanottaminen. Kenties niin aitolialaisille koirille kuin ihmisillekin oli ominaista hyödyntää kaikki vastaan tulleet mahdollisuudet.

2.8 Sugambrien koirat

Grattius kirjoittaa seuraavassa kohdassa erityisesti nopeatahtiseen metsästykseen soveltuvista koirista, joita ovat sugambrien⁴¹ koira sekä *petronius* ja *vertragus*, joihin ei viitata minkään tunnetun kansan nimellä. Koska *petroniusta* ja *vertragusta* ei liitetä mihinkään kansaan, niiden ominaisuuksia ei tässä erikseen analysoida, vaan analyysi keskittyy sugambrien koiriin. Koirat ovat kuitenkin ilmeisen samankaltaisia ominaisuuksiltaan, ja Grattius kuvailee niitä näin (Gratt. *Cyn.* 199–210):

... at te leve si qua
 tangit opus pavidos que iuvat conpellere dorcas
 aut versuta sequi leporis vestigia parvi,
 Petroniost haec fama cani, volucres que Sycambros
 et pictam macula Vertraham delige + falsa:

⁴⁰ Polyb. 18, 5, 1–4.

⁴¹ Grattius käyttää runossaan nimitystä *Sycambros*, joka ilmeisesti viittaa sugambreihin. Sugambrit olivat Reinin itäpuolella nykyisen Saksan alueella asuva germaanikansa.

ocior adfectu mentis penna que cucurrit,
 sed premit inventas, non inventura latentis
 illa feras, quae Petroniis bene gloria constat.
 quod si maturo pressantes gaudia lusu
 dissimulare feras taciti que accedere possent,
 illis omne decus, quod nunc, metagontes, habetis,
 constaret: silva sed virtus inrita damnost.

... mutta jos vähänkään tunnet tarvetta
 ja sinua huvittaa ajaa pelokkaita antiloopeja
 tai seurata pienen jäniksen neuvokkaita jälkiä,
 näin koirista sanotaan: valitse *petronius*, nopea sugambri
 ja keltaisten laikkujen kirjavoittama *vertragus*.
 Se juoksee ajatusta ja nuoltakin nopeammin,
 mutta ahdistaa löytämiään villieläimiä, vaikkakaan ei todennäköisesti
 löydä niitä, mikäli ne ovat piiloutuneita –
 löytäminen on *petroniusten* hyvin tunnettu kunnia.
 Jospa vain sugambrit pystyisivät hillitsemään ilonsa jatkaen
 leikin loppuun saakka ja kykenisivät lähestymään eläimiä hiljaa,
 ne saisivat kaiken sen kunnian, joka on nyt teillä,
metagontes: vaan metsässä turha reippaus on häviöksi.

Säkeestä 203 on tehty erilaisia tulkintoja. Teubnerin editiossa säkeessä on sana *falsa* 'valheel-
 linen', kun taas Loebin editiossa sen sijaan käytetään sanaa *flava* 'keltainen'. Suomennokseni
 mukailee tässä kohtaa Loebin editiota, sillä mielestäni sana *flava* on tässä kontekstissa loogi-
 sempi kuin Teubnerin edition *falsa*.

Runon mukaan sugambrien koirat soveltuvat hyvin nopeiden eläinten, kuten antilooppien ja
 jänisten metsästykseseen, sillä ne ovat äärimmäisen nopeita itsekin. Ilmeisesti niiden vahvuus
 on villieläinten kiinnijuoksemisessa, eikä niinkään piiloutuneiden eläinten löytämisessä, josta
 taas *petronius*-rodun koirat ilmeisesti tunnetaan. Grattiuksen mukaan sugambrien koirien

heikkous on selvästi turha innokkuus, joka haittaa metsästystä. Sugambreista itsestään kirjoitti ensimmäisenä Julius Caesar teoksessaan *Gallian sota*. Caesarin ansiosta sugambrit tunnettiin barbaareina, jotka olivat syntyneet sotimaan ja rosvoamaan. Sugambrit esiintyvät Caesarin raportissa innokkaina sotilaina, jotka ovat ensimmäisenä paikalla eburonien⁴² mailla, josta he veivät panttivankeja sekä karjaa. Ilmeisesti he olisivat olleet innokkaita jatkamaan ryöstöretkeään pidemmällekin.⁴³ Sugambrien innokkuus sotimiseen ja ryöväämiseen ilmeisesti ulottui heidän kasvattamiinsa koiriinkin, joita Grattius kuvailee yli-innokkaiksi metsästäjiksi.

2.9 Muut koirat

Grattiuksen runossa mainitaan myös muutamia muita koirarotuja, joita ei kuitenkaan kuvailla riittävän laajasti johtopäätösten tekemiseen. Lykaonialaisia⁴⁴ koiria Grattius kuvaa lyhyesti näin (Gratt. *Cyn.* 160):

at contra faciles magni que Lycaones armis.

Lykaonialaiset puolestaan ovat suopeita ja jäseniltään suuria.

Lykaonialaisia on kansana tutkittu ilmeisen vähän, eikä heitä mainita käytännössä lainkaan tätä tutkielmaa varten lukemassani tutkimuskirjallisuudessa. Grattiuksen lyhyestä kuvauksesta ei siis voida päätellä paljoa, mutta hän kirjoittaa lykaonialaisista heti kiinalaisten koirien jälkeen⁴⁵ ja asettaa kyseiset rodut luonteenlaaduiltaan toistensa vastakohdiksi.

Hyrkanieläisten⁴⁶ koiria Grattius kuvailee lähes kymmenen säkeen verran. Säkeet eivät kuitenkaan kuvaa niinkään koirien ominaisuuksia, vaan niiden otaksuttuja liittoja villieläinten kanssa. Syy tälle villieläinten pariin hakeutumiselle annetaan kahdessa ensimmäisessä säkeessä (Gratt. *Cyn.* 161–162):

⁴² Eburonit olivat kelttiläinen heimo, jonka Caesar liittolaisineen hävitti käytännössä kokonaan Gallian sodassa.

⁴³ Caes. *Gall.* 6, 35.

⁴⁴ Lykaonia oli alue Vähässä-Aasiassa nykyisen Turkin alueella.

⁴⁵ Ks. s. 12.

⁴⁶ Wiesehöfer 2006: Hyrkania oli runsaasta eläimistöstään tunnettu alue Persiassa. Sen nimi tarkoittaa suden maata.

sed non Hyrcano satis est vehementia gentis
tanta suae: petiere ultro fera semina silvis;

Vaan hyrkanialainen ei tyydy oman rotunsa kiivauteen;
se hakee metsistä omaehtoisesti villejä siemeniä.

Tämä Grattiuksen kuvaus hyrkanialaisista koirista luo erikoisen vaikutelman siitä, että koirat osaavat tietoisesti etsiä villieläinten luokse risteytyäkseen niiden kanssa. Tätä seuraavissa säkeissä 163–170 Grattius kuvailee tarkemmin hyrkanialaisten koirien ja villieläinten risteytymistä sekä niiden yhdessä tuottamia jälkeläisiä. Tutkielman kannalta tämä ei kuitenkaan ole merkityksellistä, joten en käsittele aihetta tarkemmin.

Grattius kirjoittaa lisäksi koirista, joita hän kutsuu nimellä *metagontes*. Rotua *metagon* ei mainita missään muussa meille säilyneessä antiikin tekstissä kuin Grattiuksen *Cynegeticassa*. Onkin hyvin mahdollista, että kyseessä oli jokin risteytys, jota muut kuin Grattius eivät tunnista- neet omaksi rodukseen eivätkä siksi maininneet sitä omissa luetteloissaan. Näitä koiria Grattius käsittelee säkeissä 211–222. Heti aluksi Grattius kirjoittaa niiden olevan kunniakkaita ja toteaa, että sekä spartalaiset että kreetalaiset kutsuvat niitä omikseen (Gratt. *Cyn.* 211–212):

at vestrum non vile genus, non patria. volgo
Sparta suos et Creta suos promittit alumnos:

Mutta teidän lajinne, *metagontes*, ei ole mitätön, eikä isänmaanne.

Yhteisesti Sparta ja Kreeta ilmoittavat teidät omiksi kasvateikseen.

Koska Grattius ei liitä rotua kumpaankaan kansaan, eikä rodusta käytetty nimityskään paljasta, kumman kansan rodusta on kyse, sen ominaisuuksia ei analysoida tarkemmin. Säkeissä 213–219 Grattius kertoo eräästä ilmeisen hyvämaineisesta metsästäjästä, Hagnonista, joka metsästi *metagon*-rotuisen koiran kanssa. Säkeissä 220–221 hän kirjoittaa, että *metagon* on kyseisen Hagnonin ainut apuväline metsästyksessä ja että se on suuri toivo saaliista (*operi spes magna*), mikä osoittaa Grattiuksen uskovan sen olevan varsin etevä metsästyskoira.

3 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on käyty läpi kaikki Grattiuksen mainitsemat koirarodut, joiden nimi on johdettu jonkin kansan nimestä. Grattiuksen kuvauksia näistä koirista on sitten analysoitu ja vertailtu etnografiseen tutkimuskirjallisuuteen sekä antiikista säilyneisiin kansojen etnografiin kuvauksiin. Analyysi osoittaa, että osalla eri kansojen koirista todella oli samankaltaisia piirteitä kuin sen kansan ihmisillä, jonka parissa nämä olivat eläneet. Toisaalta kaikista Grattiuksen mainitsemista koiraroduista ei ole mahdollista tehdä päätelmiä joko liian vähäisen kuvailun vuoksi tai tutkimuskirjallisuuden puuttumisen vuoksi.

Osa Grattiuksen kirjoittamista koirien kuvauksista sopii hyvin antiikin etnografiseen narratiiviin. Grattiuksen kuvaus meedialaisten koirista⁴⁷ oppimaan kykenemättöminä, mutta ankarina taistelijoina mukailee samoja uria kuin antiikin kuvaukset meedialaisista ihmisistä. Persialaisten koirista⁴⁸ Grattius kertoo, että ne olivat harjaantuneita sekä tarkkaavaisuudessa että taistelemisessa. Tämä sopii ainakin Herodotoksen kuvaukseen persialaista, jotka karu elinympäristö on muovannut erinomaisiksi sodankävijöiksi. Grattius kertoo britanniin koirien⁴⁹ osoittavan suurta rohkeutta ja taisteluvalmiutta, mikä sopii britanniin maineeseen hurjina barbaareina, joiden voittaminen on kunniakas saavutus. Samoin Grattiuksen kuvaus akarnanialaisista koirista⁵⁰, jotka lähestyvät taisteluja varkain, sopii antiikissa vallinneeseen käsitykseen kevytvarusteisista akarnanialaisista sotilaista. Lisäksi se, mitä Grattius kertoo germaanikansa sugambrien yli-innokkaista koirista⁵¹ sopii Caesarin kuvaukseen sugambreista, jotka sotivat ja ryöstelevät kovin innokkaasti.

Vain yksi analyysissä käsitelty koirarodun kuvaus on selkeästi erilainen kuin antiikin ihmisten mielikuva kyseisiä koiria kasvattaneesta kansasta. Kiinalaisten koirien⁵² kuvaus on selkeästi ristiriidassa sen kanssa, mitä antiikissa ajateltiin kiinalaisista kansana. Grattius kuvaa koiria raivoltaan lähes pitelemättöminä, mutta antiikin roomalaiset pitivät kiinalaisia erittäin rauhan-

⁴⁷ Ks. s. 10.

⁴⁸ Ks. s. 11.

⁴⁹ Ks. s. 13.

⁵⁰ Ks. s. 15.

⁵¹ Ks. s. 17.

⁵² Ks. s. 12.

omaisina. Muista Grattiuksen antamista kuvauksista on tehtävissä lähinnä hyvin tulkinnanvaraisia päätelmiä. On mahdollista, että Grattius viittasi kelttien pääheimon, gallien, sotaisaan luonteeseen kirjoittaessaan, että kelttien koiria⁵³ ylentää suuri kunnia. On kuitenkin yhtä mahdollista, ettei hän viitannut galleihin lainkaan, vaan tarkoitti jotain muuta kelttikansaa tai kelttejä yleisesti. Aitolialaisten koirien⁵⁴ Grattius kertoo olevan turhan innokkaita haukkumaan saaliitaan, mutta olevan uskomattoman nopeita, tarkkavainuisia ja lannistumattomia. On mahdollista tulkita, että Grattiuksen mainitsema innokkuus saaliin haukkumiseen viittaa Polybiuksen mainitsemaan aitoliialaisten herkkyyteen käydä sotaan jopa ystäväkansaansa vastaan, mutta mielestäni se olisi turhan kaukaa haettua.

Joistain Grattiuksen kuvauksista voidaan tehdä osittaisia johtopäätöksiä. Grattius kirjoittaa runossaan gelonien koirien⁵⁵ suorastaan vihaavan taistelemista, mutta kertoo niiden olevan luonnostaan tarkkaavaisia. Kuvausten perusteella tarkkaavaisuus yhdistää geloneja ja heidän koiriaan. Heidän sotaisuudestaan ei kuitenkaan voida tehdä päätelmiä, sillä nimenomaan geloneista ei löytynyt kattavia kuvauksia, ja skyyteistä yleisesti löytyi ristiriitaisia kuvauksia. Muutamasta kuvauksesta ei voida tehdä minkäänlaisia johtopäätöksiä. Umbrien koiria⁵⁶ on mahdotonta verrata umbrien etnografioihin, koska umbreista ei löydy riittävän kattavia etnografisia kuvauksia antiikin lähteistä. Molossien⁵⁷ ja lykaonialaisten⁵⁸ koirista Grattius kertoo niin vähän, ettei johtopäätöksiä voida tehdä sen takia. Vaikka Grattiuksen runossa on pitkä hyrkanialaisten⁵⁹ koiria käsittelevä kohta, siitä ei voida tehdä johtopäätöksiä, koska Grattius ei kuvaile koirien ominaisuuksia. Grattius kirjoittaa myös koirista, joista hän käyttää nimitystä *metagontes*⁶⁰, mutta hän ei liitä sitä mihinkään tiettyyn kansaan, joten siitäkään ei voida tehdä päätelmiä. Grattius mainitsee runossaan myös seuraavat paikat, mutta ei kerro niiden koirista

⁵³ Ks. s. 10.

⁵⁴ Ks. s. 16.

⁵⁵ Ks. s. 11.

⁵⁶ Ks. s. 13.

⁵⁷ Ks. s. 13.

⁵⁸ Ks. s. 19.

⁵⁹ Ks. s. 19.

⁶⁰ Ks. s. 20.

mitään: Athamania, Ferai ja Azoros.⁶¹ Lisäksi hän mainitsee *vetragus*- ja *petronius*-rotuiset koirat⁶², joita ei nimensä puolesta liitetä mihinkään kansaan.

Analyysistä voidaan siis päätellä, että joillain Grattiuksen listaamista koiraroduista oli samantlaisia ominaisuuksia kuin niiden kanssa samoilla alueilla kehittyneillä kansoilla. Joidenkin koirien kohdalla näin ei ollut, ja paljon jää myös lukijan oman tulkinnan varaan. Aineiston analyysistä voidaan kuitenkin nähdä, millaisia piirteitä metsästyskoirilla haluttiin antiikissa olevan. Ilmeisesti antiikissa metsästyskoirilta odotettiin taistelunvalmiutta, toisin kuin nykypäivän metsästyskoirilta, joiden on lähinnä tarkoitus jäljittää metsästettävä eläin ja osoittaa sen olinpaikka metsästäjälle haukkumalla sitä. Antiikin olosuhteet huomioon ottaen tämä onkin varsin uskottavaa, sillä antiikissa metsästäjät aseistautuivat hyvin eri tavalla kuin nykyajan metsästäjät, joilla on käytössään tuliaseita.

⁶¹ Ks. s. 15.

⁶² Ks. s. 17.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähde

Gratti Cynegeticon, edidit F. Vollmer, Teubner, Turnhout 1911.

Tutkimuskirjallisuus

- Akhand 2020 A. Akhand, *The Roman Dogma of Animal Breeding: "Bark"aeological Findings Reveal the Effects of Selective Pressures on Roman Dogs*, (Student Research Submissions 346), Fredricksburg: University of Mary Washington.
- Bueno 2016 A. Bueno, *Roman Views of the Chinese in Antiquity*, Sino-Platonic Papers (261), 1–21.
- Baron 2021 C. Baron (toim.), *The Herodotus Encyclopedia*, Hoboken, NJ: Wiley & Sons Incorporated.
- Bichler 2021 R. Bichler, "Persia", teoksessa Baron 2021, 1091–1100.
- Calder 2017 L. Calder, "Pet and Image in the Greek World: The Use of Domesticated Animals in Human Interaction", teoksessa Fögen & Thomas 2017, 61–83.
- Dench 2005 E. Dench, *Romulus' Asylum: Roman Identities from the Age of Alexander to the Age of Hadrian*, Oxford: Oxford Academic.

- Viitattu 29.4.2024.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198150510.001.0001>
- Fögen & Thomas 2017 T. Fögen & E. V. Thomas (toim.), *Interactions Between Animals and Humans in Graeco-Roman Antiquity*, Berlin: De Gruyter.
- Harden 2013 A. Harden, *Animals in the Classical World: Ethical Perspectives from Greek and Roman Texts*, London: Palgrave Macmillan.
 Viitattu 29.4.2024.
<https://doi.org/10.1057/9781137319319>
- Isayev 2006 E. Isayev, kirja-arvio G. Bradleyn teoksesta *Ancient Umbria*, 2000, Oxford: Oxford University Press, *Historical Materialism*, 14, 279–288.
- Kim 2021 H. J. Kim, ”Scythians”, teoksessa Baron 2021, 1304–1307.
- Lampinen 2012 A. Lampinen, ”Kulttuurillinen kritiikki ja vierauden kuvaaminen antiikin kirjallisuudessa” teoksessa *Philologia classica*, toim. T. Hiekkalinna & M. Seppänen, Turku: Uniprint Suomen yliopistopaino Oy, 143–160.
- New Pauly Online* 2006 H. Cancik, H. Schneider & M. Landfester, C. F. Salazar & F. G. Gentry (toim.), *New Pauly Online*, Leiden: Brill Publishers.
- Rawlinson 1885 G. Rawlinson, *The Seven Great Monarchies of the Ancient East*, Vol. 2, New York: John B. Alden Publisher.

- Rohrbacher 2010 D. Rohrbacher, "Physiognomicsc in Imperial Latin Biography", *Classical Antiquity* 29, 92–116. Viitattu 24.5.2024.
<https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1525/ca.2010.29.1.92>
- Schiesaro 2005 A. Schiesaro, "Grattius 'Faliscus'", teoksessa *Oxford Classical Dictionary*, toim. S. Hornblower & A. Spawforth, Oxford: Oxford University Press. Viitattu 29.4.2024.
<https://doi.org/10.1093/acref/9780198606413.001.0001>
- Schindler 2006 A. Schindler, "Grattius", teoksessa *New Pauly Online* 2006. Viitattu 29.4.2024.
https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1163/1574-9347_bnp_e12222250
- Thomas 2017 E. Thomas, "Urban Geographies of Human-Animal Relations in Classical Antiquity", teoksessa Fögen & Thomas 2017, 339–367.
- Wiesehöfer 2006 J. Wiesehöfer, "Hyrkania", teoksessa *New Pauly Online* 2006. Viitattu 29.4.2024.
https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1163/1574-9347_bnp_e520270
- Woolf 2011 G. Woolf, *Tales of the barbarians: Ethnography and Empire in the Roman West*, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Incorporated.

Liitteet

Liite 1. *Gratti Cynegeticon* edidit F. Vollmer, Teubner, Turnhout 1911.

vers. 154–229:

mille canum patriae ducti que ab origine mores
quoique sua. magna indocilis dat proelia Medus 155

magna que diversos extollit gloria Celtas.

arma negant contra martem que odere Geloni,

sed natura sagax: Perses in utroque paratus.

sunt qui Seras alant, genus intractabilis irae;

at contra faciles magni que Lycaones armis. 160

sed non Hyrcano satis est vehementia gentis

tanta suae: petiere ultro fera semina silvis;

dat venus accessus et blando foedere iungit.

tunc et mansuetis tuto ferus errat adulter

in stabulis ultro que gravem succedere tigrin 165

ausa canis maiore tulit de sanguine fetum.

sed praeceps virtus: ipsa venabitur aula

ille tibi et pecudum multo cum sanguine crescet.

pasce tamen: quaecunque domi sibi crimina fecit,

excutiet silva magnus pugnator adepta. 170

at fugit adversos idem quos repperit hostis

Vmber: quanta fides, utinam, et sollertia naris,

tanta foret virtus et tantum vellet in armis!

quid, freta si Morinum dubio refluentia pont<o>

veneris atque ipsos libeat penetrare Britanno<s>? 175

o quanta est merces et quantum inpendia supra,

si non ad speciem mentituros que decores

(pronis haec una est catulis iactura Britannis),

at magnum cum venit opus promenda que virtus

et vocat extremo praeceps discrimine mavors: 180

non tunc egregios tantum admirere Mol^{os}s^{os}.
 comparat his versuta suas Athamania ---
 Azorus que Pherae que et clandestinus Acar^{nan}:
 sicut Acarnanes subierunt proelia furto,
 sic canis illa suos taciturna supervenit hostis. 185
 at clangore citat quos nondum conspicit apros
 Aetola quaecunque canis de stirpe: malignum
 officium, sive illa metus convicia rupit
 seu frustra nimius properat favor. et tamen ill^{ud}
 ne vanum totas genus aspernere per artis: 190
 mirum quam celeres et quantum nare merentur,
 tum non est victi quoi concessere labori.
 idcirco variis miscebo gentibus usum:
 quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis
 sensum agilem, traxere animos de patre Gelonae 195
 Hyrcano et vanae tantum Calydonia linguae
 exhibit vitium patre emendata Molosso.
 scilicet ex omni florem virtute capessunt
 et sequitur natura favens. at te leve si qua
 tangit opus pavidos que iuvat compellere dorcas 200
 aut versuta sequi leporis vestigia parvi,
 Petroniost haec fama cani, volucres que Sycambros
 et pictam macula Vertraham delige + falsa:
 ocior adfectu mentis penna que cucurrit,
 sed premit inventas, non inventura latentis 205
 illa feras, quae Petroniis bene gloria constat.
 quod si maturo pressantes gaudia lusu
 dissimulare feras taciti que accedere possent,
 illis omne decus, quod nunc, metagontes, habetis,
 constaret: silva sed virtus inrita damnost. 210
 at vestrum non vile genus, non patria. volgo
 Sparta suos et Creta suos promittit alumnos:

sed primum celsa lorum cervice ferentem,
 Glympice, te silvis egit Boeotius Hagnon,
 Hagnon Astylides, Hagnon, quem plurima semper 215
 gratia per nostros unum testabitur usus.
 hic trepidas artis et vix novitate sedentes
 vidit qua propior peteret via nec sibi turbam
 contraxit comitem nec vasa tenentia longe:
 unus praesidium atque operi spes magna petito 220
 adsumptus metagon lustrat per nota ferarum
 pascua, per fontes, per quas trivere latebras.
 primae lucis opus: tum signa vapore ferino
 intemerata legens si quast qua fallitur eius
 turba loci, maiore secat spatia exera gyro; 225
 atque hic egressu iam tum sine fraude reperto
 incubuit, spatiis qualis permissa Lechaeis
 Thessalium quadriga decus, quam gloria patrum
 excitat et primae spes ambitiosa coronae.